شماره بخشنامه : 1172

تاریخ : ۱۳۸۶/۰۳/۳۱

موضوع	بخشنامه شماره مب/۱۱۷۲ مورخ ۱۳۸۶/۰۳/۳۱; حداقل الزامات تحت عنوان "رهنمودهایی برای نظام موثر کنترل داخلی در موسسات اعتباری"

شماره مب ر ۱۱۷۲ تاریخ: ۱۳۸٦٫۳٫۳۱
بسمه تعالی
جهت اطلاع کلیه مدیران عامل محترم بانکهای دولتی غیر دولتی شرکت دولتی پست بانک و
موسسه اعتباری توسعه ارسال گردید
با احترام
همان گونه که استحضار دارند یکی از مهمترین ساز و کارهای کنترلی که زمینه هدایت اثر بخش و کارای سازمانهای مختلف به خصوص بانکها موسسات اعتباری و دیگر نهادهای مالی را فراهم می آورد مجموعه تدابیری است که از آنها تحت عنوان کنترلهای داخلی یاد می شود.
برای کنترلهای داخلی الگوهای متنوعی طراحی و معرفی شده اند لیکن مهم ترین و معروف ترین آنها - از نقطه نظر جامعیت اثر بخشی و گستره کاربرد - الگوی مطروحه از سوی کمیته سازمانهای مسئول کمیسیون تردوی (COSO) است. در این الگو، نظام کنترل داخلی از پنج عنصر به هم پیوسته تشکیل شده است که عبارتند از محیط کنترلی شناسایی و ارزیابی ریسک فعالیتهای کنترلی اطلاعات و ارتباطات و خود ارزیابی نظارت و اصلاح نارسایی ها هر یک از این پنج عنصر مشتمل بر توصیه ها و رهنمودهایی است که در مجموع دستیابی به اهداف کنترلهای داخلی را دنبال می کنند.
کمیته مزبور کنترل داخلی را فرآیندی دانسته است که توسط هیات مدیره مدیریت و دیگر کارکنان یک موسسه اجرا میشود و هدف از ایجاد آن کسب اطمینانی منطقی و معقول از دستیابی به اهداف اثر بخشی و کارآیی عملیات قابلیت اعتماد به گزارشگری مالی و پایبندی به قوانین و مقررات جاری است. بدون تردید ایجاد و استقرار یک نظام توانمند کنترل داخلی بستری را فراهم می آورد که با بهره مندی از آن میتوان نسبت به مدیریت موثر و کارای سازمانها و موسسات مختلف اطمینان حاصل نمود جامعیت و اثر بخشی رهنمودهای این کمیته در زمینه کنترلهای داخلی موجب کاربرد وسیع آن در عرصه پهناوری از کشورها و سازمانهای پولی و مالی شده است به گونه ای که کمیته نظارت بانکی بال نیز در سندی که تحت عنوان
چارچوبی برای نظامهای کنترل داخلی در واحدهای بانکی منتشر نموده از الگوی (COSO) پیروی کرده است.
نظر به اهمیت و لزوم برخورداری بانکها و موسسات اعتباری کشور از نظام مناسبی برای کنترلهای داخلی واحدهای تابع خود به پیوست مجموعه رهنمودهایی برای نظام موثر کنترل داخلی در موسسات اعتباری جهت اجرا و فراهم سازی بستر لازم برای استقرار نظام کنترل داخلی موثر در آن بانک موسسه اعتباری غیربانکی ابلاغ می گردد در این خصوص لازم است بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی هر ۶ ماه گزارشی از پیشرفت کار در خصوص پیاده سازی نظام جامع کنترلهای داخلی در واحد تابع خود و اقدامات انجام شده در اجرای موثر این بخشنامه را به مدیریت کل نظارت بر امور بانکها و موسسات اعتباری بانک مرکزی گزارش دهند. بدیهی است استقرار نظام توانمندی از کنترلهای داخلی در آن موسسه مستلزم ایجاد ساختار سازمانی مناسب و طراحی و استقرار ساز و کارهای لازم است که در رهنمودهای مزبور چارچوب کلی در این زمینه ارائه شده است.
شایان ذکر است که در تهیه این رهنمودها از منابع تخصصی فراوانی استفاده شده است که برخی از مهمترین آنها عبارتند از استاد منتشره از سوی کمیته سازمانهای مسئول کمیسیون تردوی (COSO) کمیته نظارت بانکی بال (BCBS) ، واحد حسابداری کل ایالات متحده (GAO) ، KPMG از معتبرترین سازمانهای بین المللی فعال در زمینه حسابرسی و دیگر مراکز فعال حرفه ای در زمینه کنترلهای داخلی ضمن آنکه در تدوین این مجموعه ملاحظات و ویژگیهای بومی بانکها و موسسات اعتباری کشور نیز ملحوظ شده اند.
با عنایت به مراتب فوق خواهشمند است دستور فرمایند رهنمودهای پیوست - پس از اتخاذ تدابیر لازم در سطوح هیات مدیره و مدیریت ارشد - به تمامی واحدهای ذی ربط در آن بانک موسسه ابلاغ و ضمن نظارت موثر بر حسن اجرای آن هر ۶ ماه گزارشی از پیشرفت کار در این زمینه برای بانک مرکزی ارسال شود. ب
اداره مطالعات و مقررات بانکی
صدیقه رهبر شمس کار
ه
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری
رهنمودهایی برای نظام موثر کنترل داخلی در موسسات اعتباری

فهرست مطالب

در اجرای مؤثر بند ب از ماده ۱۱ قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیرماه سال ۱۳۵۱ و اصلاحات پس از آن و اختیارات بانک

مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۳۷ قانون مذکور و به منظور حفظ ثبات مالی موسسات اعتباری رهنمودهایی برای نظام موثر کنترل داخلی در موسسات اعتباری که از این پس رهنمود نامیده می شود. برای تحقق اهداف ذیل تدوین می گردد

۱-۱- دستیابی به اهداف موسسه اعتباری

۱-۲- حصول اطمینان از اثر بخشی و کارایی عملیات

۱-۳- مدیریت کارآمد ریسک های بانکی

۱-۴- حصول اطمینان از عملکرد مناسب نظام گزارشگری مالی و مدیریت و ارتقای شفافیت آن؛

۱-۵- حصول اطمینان از پایبندی تمامی واحدها و کارکنان موسسه اعتباری به رعایت قوانین و مقررات مربوط استراتژیها برنامه ها رویه ها و ضوابط داخلی

۱-۶- محافظت از منابع و داراییهای موسسه اعتباری در برابر هرگونه خسارت زیان سوء استفاده و اختلاس

۲- تعاریف

گستره شمول تعاریف ذیل محدود به این رهنمود است:

۲-۱- موسسه اعتباری بانک یا موسسه اعتباری غیربانکی است که تحت عناوین

مذکور از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجوز دریافت نموده تحت نظارت این بانک قرار دارد.

نظام کنترل داخلی مجموعه منسجمی از فرایندهای کنترلی مالی عملیاتی و دیگر کنترلهای مستمری است که توسط هیات مدیره و مدیریت ارشد موسسه اعتباری - به منظور کسب اطمینان از تحقق اهداف این دستور العمل - طراحی شده؛ در تمامی سطوح سازمان به اجرا در می آید.

۳-۲ مدیریت ارشد اعضای هیات عامل ر مدیر عامل و آن گروه از مدیران اجرایی و کارکنان ارشد موسسه اعتباری است که مستقیماً زیر نظر هر یک از اعضای هیات عامل ر مدیر عامل قرار داشته مسئولیت اجرای استراتژیها و سیاست های مصوب هیات مدیره یا هیات عامل را حسب مورد بر عهده دارند.

کارکردهای نظام کنترل داخلی

برخورداری موسسه اعتباری از یک نظام کنترل داخلی مؤثر ضمن بهبود و ارتقای کارایی و اثربخشی به حفظ اعتبار و حسن شهرت آن می انجامد. موارد زیر از جمله کارکردهای نظام کنترل داخلی مؤثر است

۳-۱- بهبود نظارت و پاسخ گویی مناسب مدیریت و کمک به گسترش فرهنگ توانمند کنترلی

۲- کمک به فرآیند تصمیم گیری و اداره مؤثر موسسه اعتباری

بهبود سازوکارهای مرتبط جهت مدیریت مناسب ریسکهای موجود در فعالیتهای موسسه

تقویت ساختارها و فعالیتهای کنترلی از جمله تفکیک وظایف رعایت فرایند اخذ مجوزها و مصوبات رفع مغایرتها و بازبینی عملکرد عملیاتی

بهبود اقدامات کنترلی جهت پیشگیری شناسایی و اصلاح به موقع نارسایی ها از جمله اشتباهات تخلفات و اختلاس ها

۳-٦- بهبود ارتباطات و گردش مناسب و به هنگام اطلاعات قابل اتکا در میان تمامی

سطوح موسسه اعتباری

بهبود و ارتقای نظام گزارشگری و اطلاع رسانی به موقع و قابل اتکای موسسه

اعتباری به اشخاص و مراجع ذیربط حصول اطمینان از پای بندی کلیه سطوح موسسه اعتباری به قوانین مقررات

الزامات نظارتی دستور العملها و بخشنامه ها و اجرای مؤثر آنها

اجزای نظام کنترل داخلی

نظام کنترل داخلی از پنج عنصر به هم پیوسته تشکیل میشود

محیط کنترلی

شناسایی و ارزیابی ریسک

فعالیت های کنترلی

اطلاعات و ارتباطات

خودارزیابی نظارت و اصلاح نارسایی ها

فصل دوم - محیط کنترلی

۱- تعریف

فضا و فرهنگ فراگیری است که در میان تمامی سطوح و کارکنان موسسه اعتباری شکل گرفته استقرار مییابد و راهنمای حرفه ای و اخلاقی آنان در انجام وظایف محوله است. مهمترین اجزای آن به شرح ذیل میباشد

۱ نظم و انضباط

ارزشهای اخلاقی مانند درستکاری و صداقت

صلاحیت های فردی و حرفه ای

فلسفه و سبک عملیاتی مدیریت

ه ساختار سازمانی

شیوه تفویض اختیار و تعیین مسئولیت

مدیریت منابع انسانی

شیوه ارتباط با مراجع نظارتی ذی ربط

هیات مدیره و مدیریت ارشد موسسه اعتباری موظفند با ایجاد محیط کنترلی

مناسب در تمامی سطوح سازمان و حمایت از آن - در گفتار و عمل" - زمینه مشارکت فعالانه و فراگیر تمامی کارکنان را فراهم آورند به گونه ای که

۱ درستکاری ارزشهای اخلاقی نظم و انضباط و معیارهای صلاحیت فردی و حرفه ای کارکنان در عالی ترین سطح خود رعایت گردد
فلسفه مدیریت و روشهای عملی آن باعث ارتقای کنترل داخلی در تمامی سطوح موسسه اعتباری شود؛
تفویض اختیارات و تعیین مسئولیتها به درستی انجام شود؛
تمامی کارکنان موسسه اعتباری ضمن آگاهی کامل از نقش خود در فرایند کنترل
داخلی در آن مشارکت فعال نمایند.
۲- وظایف مسئولیت ها و اختیارات هیات مدیره موسسه اعتباری
۲-۱- ایجاد حفظ اجرا و ارتقای استانداردهای عالی مربوط به محیط کنترلی
۲۲ پذیرش مسئولیت نهایی حصول اطمینان از استقرار و حفظ نظام کنترل
داخلی مناسب و موثر
۲۳ تعیین و بازبینی استراتژیهای کلی و سیاستهای کلان موسسه
اعتباری و نیز تایید ساختار سازمانی
۲٤ فراهم نمودن حاکمیت ارائه رهنمود و نظارت بر مدیران ارشد ۲۵ تبادل نظر ادواری با مدیران در رابطه با اثر بخشی نظام کنترل داخلی
۲٦ بررسی به موقع ارزیابیهای انجام شده توسط مدیران حسابرسان
داخلی و مستقل در رابطه با نظام کنترل داخلی
۲۷ انجام بررسیهای ادواری به منظور حصول اطمینان از پیگیری های به
موقع مدیران نسبت به توصیه ها و موضوعات مطروحه از سوی مدیران
حسابرسان و مراجع نظارتی در رابطه با نقاط ضعف نظام کنترل داخلی :
۲۸ بازبینی ادواری میزان تناسب استراتژی موسسه اعتباری با حدود تعیین
شده در زمینه ریسک ۲-۹ ایجاد کمیته حسابرسی به شرح پیوست شماره (۱)
۲۱۰ ایجاد کمیته عالی مدیریت ریسک به شرح پیوست شماره (۲)
- وظایف و مسئولیتهای مدیریت ارشد موسسه اعتباری
۳-۱- ایجاد حفظ اجرا و ارتقای استانداردهای عالی مربوط به محیط کنترلی
۳-۲- اجرای استراتژیها و سیاستهای مصوب هیات مدیره
-۳-۳- توسعه روشهایی برای شناسایی اندازه گیری نظارت و کنترل
ریسک های موسسه اعتباری ۳٤ طراحی و حفظ ساختار سازمانی مناسب
حصول اطمینان از اجرای مؤثر مسئولیتهای تفویض شده
۳-٦- ایجاد خط مشیهای مناسب برای کنترل داخلی
۳۷ نظارت بر کفایت و اثر بخشی نظام کنترل داخلی
۳۸ حصول اطمینان از استقرار نظام کارآمدی از مدیریت و منابع انسانی
۳۹ واگذاری مسئولیت تدوین سیاستها و رویه های تفصیلی کنترل داخلی
به مدیران واحدهای عملیاتی
فصل سوم - شناسایی و ارزیابی ریسک
از ویژگی های یک نظام کنترل داخلی مؤثر شناسایی و ارزیابی مستمر ریسکهایی است که بر دستیابی به اهداف موسسه اعتباری تاثیرات نامطلوبی بر جای می گذارند.
این ارزیابی کلیه ریسکهای فراروی موسسه اعتباری و نیز ریسک هایی را که از ناحیه شرکتهای تابعه و وابسته به آن متوجه موسسه اعتباری میشود در بر می گیرد.
۱- تعاریف
۱-۱ ریسک اعتباری احتمال بروز زیان ناشی از قصور طرف مقابل از شرایط قرار داد.
۱-۲ ریسک نقدینگی احتمال عدم توانایی موسسه اعتباری برای ایفای تعهداتش در زمان مطالبه آنها و یا تأمین مالی دارایی های مورد نیاز در زمان مناسب و با هزینه معقول
-۱-۳- ریسک عملیاتی احتمال بروز زیان ناشی از نامناسب بودن و عدم کفایت فرایندها و روشها افراد و سیستمهای داخلی و یا ناشی از رویدادهای خارج از موسسه اعتباری از جمله
وقفه های عملیاتی نابسامانی ،فیزیکی قطع برق آتش سوزی توقف سیستم های رایانه ای بلایای طبیعی تروریسم آشوبهای سیاسی و .....
جرایم اختلاس ،سرقت مبادلات غیر قانونی کارکنان کلاهبرداری جعل هک سیستم های رایانه ای و .....
مشتریان محصولات و عملکرد کاری خیانت در امانت وجود نواقص در
اداره امور مربوط به وثایق سوء استفاده از اطلاعات محرمانه مشتری فعالیت های تجاری نامناسب به حساب بانک پولشویی و فروش محصولات مالی غیر مجاز و .....
عملکرد استخدامی و ایمنی محیط کار دعاوی مربوط به جبران خدمات کارکنان نقض قوانین مربوط به سلامت و ایمنی کارکنان دعاوی ناشی از وجود تبعیض و .....
۱٤ ریسک بازار خطر ناشی از نوسانات نامطلوب در نرخ ها یا قیمت های بازار از جمله نوسانات نامطلوب در نرخ های سود و ارز و قیمت داراییها تنزل کیفی سرمایه گذاری ها دارائیها در اثر تغییرات نامطلوب قیمت ها در بازار)
۱۵ ریسک بازده خطری که به موجب آن درآمد حاصل از به کارگیری دارایی از هزینه تامین بدهی متناظر آن دارایی کمتر شود.

۱-٦- ریسک تمرکز خطر تمرکز اتکای بیش از اندازه به طرف های مقابل گیرندگان تسهیلات و سپرده گذاران بخشهای اقتصادی مناطق جغرافیایی از حیث وجوه محصولات خدمات درآمدها و وثایق دریافتی
۱۷ ریسک تطبیق قصور در رعایت قوانین و مقررات جاری یا معیارها و روشهای انجام کار
۱-۸- ریسک حقوقی (قانونی) احتمال زیان ناشی از مشاوره یا مستندسازی نامناسب، اشتباهات حقوقی و همچنین عدم کفایت قوانین و مقررات موجود برای حل موضوعات حقوقی مبتلا به موسسه اعتباری و نیز تغییر قوانین و مقررات مزبور
۱-۹ ریسک شهرت احتمال بروز زیان ناشی از دست دادن حسن شهرت به دلایلی از جمله وضعیت نامطلوب مالی تنزل رتبه اعتباری و یا از دست دادن اعتماد عمومی
۱-۱۰ ریسک راهبردی استراتژیک ناشی از تدوین برنامه های راهبردی و عملیاتی نامناسب ایجاد تغییر در این برنامه ها سازمان دهی مجدد موسسه و نیز پیاده سازی برنامه ای است که با عوامل درونی و برونی محیط ناسازگار بوده میتواند بر درآمدها سرمایه و حیات حرفه ای موسسه تاثیر گذار باشد.
۱-۱۱ ریسک مدیریت خطر ناشی از عدم صلاحیت تخصصی و اخلاقی اعضای هیات مدیره مدیریت ارشد و سهامداران عمده
۱-۱۲ ریسک کشوری احتمال عدم ایفای تمام یا بخشی از تعهدات طرف قرارداد خارجی موسسه اعتباری به دلیل شرایط نامناسب حاکم بر محیط اقتصادی اجتماعی و سیاسی کشور متبوع وی از جمله ریسک انتقال وجود ناشی از احتمال عدم ایفای تمام یا بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات بر حسب ارز توافق شده در قرار داد.
۱-۱۳ ریسک انتقال وجوه احتمال عدم ایفای تمام یا بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات بر حسب ارز توافق شده در قرارداد.
۲- مدیریت ریسک
مدیریت ریسک عبارت است از فرآیند شناسایی ارزیابی تجزیه و تحلیل و واکنش مناسب نسبت به ریسکهای عمده ای که تاثیرات نامطلوبی بر دستیابی به اهداف موسسه اعتباری دارند و نیز نظارت مستمر بر آنها.
مدیریت مؤثر ریسک میبایست بر اساس شرایط متغیر محیطی اقتصادی ،اجتماعی ،سیاسی تکنولوژیکی و ...) به طور مستمر به هنگام شود.
۲-۱- شناسایی و ارزیابی ریسک
۱-۲۱ شناسایی ریسک باید شامل شناخت تمامی عوامل داخلی و خارجی ای باشد که بر دستیابی موسسه اعتباری به اهداف خود تاثیری نامطلوب دارد. این فرآیند میبایست تمامی ریسکهای فراروی موسسه اعتباری را در برگیرد.
۲-۱-۲ در ارزیابی ریسک باید اهمیت و احتمال وقوع آن و نیز میزان ریسک پذیری موسسه اعتباری و راهکارهای مواجهه با ریسک های شناسایی شده ،کنترل انتقال حذف و تحمل ریسک قبل یا پس از وقوع مورد بررسی قرار گیرد.
۲-۱-۳- ارزیابی مؤثر ریسک میبایست تمامی امور تجاری و فعالیت های موسسه اعتباری را در برگیرد. در این ارزیابی لازم است به ابعاد کمی و کیفی ریسک توجه شده هزینه های احتمالی ریسک در مقابل مزایای احتمالی آن مورد سنجش قرار گیرد.
۲-۱-۴- در ارزیابی ریسک میبایست ریسکهای قابل کنترل و غیر قابل کنترل تعیین شوند.
۱-۲۱٤ در مورد ریسکهای قابل کنترل موسسه اعتباری در صورت پذیرش ریسکهای مزبور باید از طریق رویه های کنترلی و تعیین حدود، آنها را کاهش دهد.
۲۱٤۲ در مورد ریسکهای غیر قابل کنترل موسسه اعتباری یا باید ریسکهای مزبور را بپذیرد و یا در صدد خروج از آن فعالیت براید و یا نسبت به تحدید دامنه فعالیت ذی ربط اقدام نماید.
۲-۱-۵- به منظور کنترل ریسکهای جدید و ریسکهایی که پیش از این غیر قابل کنترل تلقی گردیده اند لازم است کنترلهای داخلی مربوط به مدیریت ریسک به طور مستمر مورد ارزیابی قرار گرفته و به هنگام شوند.
۲-۲- کنترل و نظارت
۲-۲-۱- لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد ضمن شناسایی انواع ریسکهای موجود در فعالیتهای موسسه اعتباری درکی روشن و تجربه ای کافی نسبت به آنها داشته باشند و همگام با تغییرات و تحولات محیطی دانش خود را به روز نمایند.
۲۲۲ لازم است هیات مدیره به منظور محدود نمودن ریسکهای موجود در فعالیتهای حائز اهمیت موسسه اعتباری خط مشی های مناسب را بررسی و تصویب نماید.
۲-۲-۳- لازم است هیات مدیره موسسه اعتباری همگام با هرگونه تغییر در استراتژیها و ارائه خدمات جدید یا واکنش به تحولات بازار حدود تعیین شده برای منابع در معرض ریسک را به طور ادواری مورد بازبینی و تصویب قرار دهد.
۲۲٤ مدیریت ارشد باید قبل از مبادرت به هر فعالیت جدید یا ارائه خدمات نوین خط مشی های مناسبی را اتخاذ کند تا نسبت به وجود زیربناهای لازم برای شناسایی نظارت و کنترل ریسکهای مربوط به آنها اطمینان حاصل نماید.
۲۲۵ مدیریت ارشد باید اطمینان حاصل نماید که واحدهای مدیریت ریسک موسسه اعتباری دارای مدیران و کارکنانی است که از دانش تجربه و تخصص کافی - متناسب با ماهیت و حوزه های کاری واحد مربوط - برخوردار هستند.
۲۲٦ مدیریت ارشد باید برای کنترل ریسکهای ناشی از تغییر در محیط رقابتی و یا ابداعات جدید در بازارهایی که موسسه اعتباری در آن فعالیت مینماید از توانایی کافی برخوردار باشد.
۲-۲-۷- لازم است خط مشی ها رویه ها و حدود مناسب و کافی برای تشخیص اندازه گیری و کنترل ریسکهای مربوط به فعالیتهای حائز اهمیت موسسه اعتباری وجود داشته باشند.
۲۲۸ لازم است خط مشی ها رویه ها و حدود تعیین شده در زمینه مدیریت ریسک با سطح تجربه دانش مدیریت اهداف کوتاه مدت و بلندمدت موسسه و نیز کلیت توان مالی آن سازگار باشند.
۲-۲-۹- لازم است خط مشی ها به طور روشن و شفاف حدود مسئولیت ها و اختیارات را در کلیه فعالیتهای مربوط به مدیریت ریسک موسسه اعتباری ترسیم نمایند.
۲-۲-۱۰- لازم است روشها و گزارشهای مربوط به نظارت ریسک در موسسه اعتباری تمامی ریسکهای مهم را پوشش دهند.
۲-۲-۱۱ لازم است ساختار نظام کنترل داخلی متناسب با نوع و سطح ریسکهایی باشد که موسسه اعتباری با توجه به گستره

و ماهیت فعالیتهای خود با آنها مواجه است.
۲-۲-۱۲- رعایت حدود ریسکها و رویه های آن باید به طور مستمر کنترل و نظارت شود.
۲-۲-۱۳- در صورت تجاوز از حدود مقرر و یا عدم رعایت رویه های مدیریت ریسک مراتب باید سریعاً گزارش شده و مورد رسیدگی قرار گیرند رویه های پیگیری در مورد تخطی های انجام شده می بایست به طور روشن و شفاف تدوین شده باشند.
۲-۲-۱٤- لازم است هیات مدیره و مدیران ضمن آشنایی کافی با سیستم های نگهداری اسناد و مدارک و گزارش گری از آنها برای اندازه گیری و نظارت بر علل اصلی ریسک های موسسه اعتباری استفاده نمایند.
۲-۲-۱۵- لازم است مفروضات اساسی منابع اطلاعاتی و رویه های مورد استفاده در اندازه گیری و نظارت بر ریسک به میزان کافی و مناسب مستند شده و قابل اعتماد بودن آنها به طور مستمر مورد آزمون قرار گیرد.
۲-۲-۱٦- گزارشها و دیگر اشکال ارائه اطلاعات ضمن سازگاری با
فعالیتهای موسسه اعتباری باید به گونه ای طراحی شوند که منابع در معرض ریسک و میزان مطابقت آنها با اهداف و حدود تعیین شده مورد نظارت و مراقبت قرار گرفته و در صورت لزوم عملکرد واقعی و مورد انتظار قابل مقایسه باشد.
فصل چهارم فعالیتهای کنترلی
۱- تعریف
فعالیت های کنترلی خط مشی ها رویه ها فنون و سازو کارهایی هستند
که مدیریت به کمک آنها از انجام کارآمد و مؤثر دستورات و رهنمودهای خود برای دستیابی به اهداف موسسه اعتباری اطمینان حاصل می نماید.
فعالیت های کنترلی شامل دو مرحله وضع سیاستها و رویه های کنترلی و بررسی میزان پیروی از سیاستها و رویه های مزبور است.
این کنترلها در تمامی سطوح موسسه اعتباری و در کلیه فعالیت ها به طور مستمر اعمال میشود لازمه یک نظام کنترل داخلی مؤثر ایجاد ساختار کنترلی مناسبی است که در آن برای هر یک از سطوح کاری فعالیتهای کنترلی مربوط تعریف شده باشد. این امر باید عمدتا موارد ذیل را شامل شود
۱ بررسی ها در سطوح عالی
- کنترلهای مؤثر و متناسب با فعالیت واحدها یا بخشهای مختلف
مدیریت منابع انسانی
وجود نظام مناسب اختیارات و مسئولیت ها
٥ تفکیک وظایف
وجود نظام مصوبات و مجوزها
استقرار نظام رسیدگی و رفع مغایرت ها
بررسی میزان انطباق با حدود تعیین شده برای منابع در معرض ریسک و پیگیری موارد عدم تطبیق
کنترل فرآیند داده پردازی
۱۰ مستند سازی
۱۱ کنترل فیزیکی دارایی ها
انواع فعالیتهای کنترلی
۲-۱- بررسی ها در سطوح عالی بررسیهای مربوط به عملکرد واقعی پیش بینی ها راهبردهای فعالیتهای کاری و .....
لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد گزارشهای عملکرد را دریافت نموده پس از بررسی آنها میزان پیشرفت موسسه اعتباری را در راستای نیل به اهداف خود مورد ارزیابی قرار دهند فعالیتهای کنترلی هیات مدیره باید به گونه ای باشند که سئوالات مطروحه از سوی هیات مدیره و پاسخ های دریافتی از سطوح پائین تر به کشف مشکلاتی همچون نقاط ضعف کنترلی یا اشتباهات موجود در گزارشگری و فعالیتهای مشکوک منجر شوند. لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد موسسه اعتباری نسبت به مقایسه عملکرد خود با بودجه ی تعیین شده پیش بینی های به عمل آمده عملکرد دوره های گذشته و جایگاه موسسه در بازار - به طور مستمر - اقدامات لازم را به عمل آورند.
۲-۲- کنترلهای مؤثر و متناسب با فعالیت واحدها یا بخشهای مختلف
مدیریت بخشها و واحدها باید به بررسی و ارزیابی گزارشهای روزانه هفتگی و ماهانه عادی در مورد عملکرد واحد متبوع و نیز گزارشهای خاص مربوط به موارد غیر منتظره اقدام نمایند.
۲-۳- مدیریت منابع انسانی
به منظور دستیابی به اهداف کنترل داخلی لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد موسسه اعتباری نسبت به استقرار نظامی مؤثر در زمینه مدیریت منابع انسانی - به عنوان اصلیترین سرمایه آن سازمان - اقدامات لازم را به عمل آورد. این اقدامات میتواند شامل جذب نیروهای ذی صلاح و شایسته تقویت و حفظ تعلق خاطر آنها برای تداوم همکاری با موسسه از طریق استقرار نظام مؤثر پاداش ایجاد انگیزه متناسب با عملکرد آموزش مؤثر و مستمر - متناسب با نیازهای موسسه اعتباری - باشد.
۲-۴- وجود نظام مناسب اختیارات و مسئولیتها
لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد با استقرار ساختار مناسب وظایف و مسئولیتهای هر یک از واحدها و افراد را در تمامی سطوح به روشنی تعریف نمایند. در این نظام باید به طور دقیق مشخص شود که وظیفه انجام هر فعالیت بر عهده کدام واحد و شخص است و در قبال وظایف و مسئولیت های محوله چه اختیاراتی به آنها تفویض شده است. اختیار و مسئولیت می بایست متناسب با یکدیگر باشد. همچنین لازم است اختیارات و مسئولیتهای هر فرد به طور ادواری مورد بازبینی قرار گیرد تا اطمینان حاصل شود کارکنان در موقعیتی قرار ندارند که ریسک بالقوه ای را به موسسه اعتباری تحمیل

نمایند.
۲-۵- تفکیک وظایف
به منظور کاهش ریسک ناشی از اشتباهات و تخلفات لازم است وظایف و مسئولیت ها به نحوی در میان کارکنان موسسه اعتباری تفکیک شوند که مسئولیتهای متضاد به یک فرد محول نگردد. بدین منظور باید حوزه هایی که از تعارضات بالقوه برخوردارند شناسایی شده به طور مستمر مورد ارزیابی قرار گیرند. هم چنین هیچ یک از کارکنان نباید مسئولیت انجام تمامی ابعاد مهم یک معامله یا رویداد را در اختیار داشته باشند. لازم است وظایف و مسئولیتهای
افراد کلیدی - به طور ادواری - مورد بررسی قرار گیرد تا اطمینان حاصل شود که در موقعیتی قرار ندارند که امکان بروز اشتباه و تخلف برای آنها فراهم شده باشد.
ساختارهای سازمانی باید بیانگر رویه های عملیاتی موجود باشند.
-۲-۶- وجود نظام مصوبات و مجوزها
لازم است جهت حصول اطمینان از آگاهی مدیریت نسبت به تصمیمات مهم و پاسخ گویی در این زمینه مصوبات و مجوزهای ضروری اخذ گردد از جمله در مورد معاملاتی که بالاتر از حدود تعیین شده میباشند ایجاد رویه های لازم جهت کنترلهای مضاعف از جمله این تدابیر است.
۲-۷- استقرار نظام رسیدگی و رفع مغایرت ها
لازم است هیات مدیره و مدیریت ارشد ترتیبی اتخاذ نمایند تا با استقرار نظامی جامع که تمامی ارکان و فعالیتهای موسسه اعتباری را در برگیرد امکان رسیدگی به جزئیات مبادلات فعالیتها و ستانده های مدلهای مورد استفاده آن سازمان در زمینه مدیریت ریسک فراهم شود. در این نظام می بایست تمامی مبادلات و رویدادهای مهم - قبل و بعد از وقوع - مورد رسیدگی و تائید قرار گیرند و حسابها و گزارشها با اسناد ذی ربط به طور مستمر، مستقل و به موقع مقایسه و از آنها رفع مغایرت شود لازم است نتیجه این رسیدگی ها - به خصوص در موارد استثنایی که از حدود مقرر تجاوز مینماید - به موقع به سطح مدیریت ذی ربط گزارش شوند انجام تطبیقهای ادواری گزارشهای پیگیری زنجیره عطف حسابرسی و پردازش الکترونیکی داده ها از جمله ابزارهایی است. که به این مهم یاری میرسانند. ضمناً به منظور تطبیق با قوانین و مقررات مربوطه بایستی دستورالعملهای لازم و کافی وجود داشته باشد.
-۲- تطبیق با حدود تعیین شده در زمینه ریسک
به منظور رعایت رویه ها و استراتژیهای مدیریت ریسک، لازم است هیات مدیره تدابیر و ساز و کارهای مناسبی را اتخاذ نماید که به موجب آن رعایت حدود موارد تخطی از آنها و انجام اقدامات اصلاحی در موارد نقض و پیگیری اقدامات مذکور - به عنوان بخش مهمی از مدیریت ریسک - به طور مستمر مورد ارزیابی و کنترل قرار گیرد.
-۲-۹- کنترل فرآیند داده پردازی
لازم است به منظور حصول اطمینان از صحت ،دقت اعتبار مجاز و کامل بودن تمامی تراکنش ها کنترلهای مختلفی وجود داشته باشند از این رو موسسه اعتباری می بایست سیستم اطلاعات مدیریت (MIS) جامع و مناسبی داشته باشد. این کنترلها به دو روش کنترل عمومی و کاربردی قابل اجرا است.
کنترلهای عمومی شامل ساختار خط مشی ها و رویه هایی است که برای تمامی یا بخش عمده ای از نظامهای اطلاعاتی موسسه اعتباری به کار گرفته میشوند و نسبت به عملکرد مناسب آنها اطمینان میدهند. این کنترل ها محیط لازم را برای عملکرد مناسب کنترل ها و سیستم های کاربردی فراهم می آورند.
کنترلهای عمومی باید تمامی برنامه های امنیتی موسسه اعتباری شامل کنترل بر عملیات مرکز داده ها کنترل بر تحصیل و نگهداری نرم افزار کنترل سطح دسترسی از نظر امنیتی کنترل بر ایجاد و نگاه داشت سیستم های کاربردی را در بر گیرند.
کنترلهای کاربردی شامل ساختار خط مشی ها و رویه های ناظر بر برنامه های رایانه ای است که موسسه اعتباری باید جهت پردازش تمامی تراکنشها به کار گیرد تا اطمینان حاصل کند که اطلاعات در
سیستم های کاربردی ،کامل دقیق مجاز و معتبر پردازش می گردد. کنترل های کاربردی بایستی به نحوی برقرار شوند تا سیستم های کاربردی با سایر سیستمها سازگار باشند این کنترلها اطمینان میدهند که ورودیها به طور کامل به سیستم وارد شده معتبر می باشند و ستانده ها نیز به طور صحیح و مناسب در اختیار کاربران ذی ربط قرار می گیرند. این کنترلها عموما به منظور پیشگیری کشف و اصلاح اشتباهات و موارد غیر متعارف در جریان اطلاعات اعمال میشوند.
کنترل های اصلاحی کاربردی خودکار شامل کنترل فرمت وجود و معقول بودن داده ها و دیگر کنترلهای مربوط به آنها از جمله کنترل های کاربردی است.
لازم است واحد فن آوری اطلاعات (IT) از رویه ها توسعه سیستم ها و کیفیت آنها به طور مستمر پشتیبانی و مراقبت نماید تا از این طریق اطمینان یابد که سیستم های IT به وظایفی که برای آن طراحی شده اند. عمل می نمایند این واحدها باید بر تولید مستندات استاندارد نظارت کنند به گونه ای که پاسخگوی نیازهای هر کاربر فعلی و آتی باشند.
اجازه دسترسی به داده ها و نرم افزارها باید به گونه ای باشد که با اصول و ضوابط مورد تصویب مدیریت سازگاری داشته دسترسی به داده ها و برنامه های نرم افزاری بایستی محدود به افرادی خاص و آن هم با استفاده از روشهای متعارف دسترسی مانند استفاده از شناسه فردی و کلمه عبور باشد و برای پیگیری و مقابله با دسترسی های غیر مجاز و تخلفات تدابیر لازم پیش بینی شود.
لازم است ریسکهای ناشی از اختلالات و عدم دسترسی به IT مانند آتش سوزی سیل قطع برق و غیره - از طریق افزایش امنیت های فیزیکی - به حداقل رسانده شوند.
لازم است دسترسی به شبکه دستگاهها و لوازم حساس به افراد خاصی محدود شود.
به منظور حصول اطمینان از استمرار عملیات حیاتی موسسه اعتباری - در صورت وقوع هرگونه حادثه - ضروری است تمهیدات لازم از جمله اخذ فایل های پشتیبان و استفاده از برق اضطراری در مواقع قطع برق پیش بینی شود تا موسسه اعتباری با کمک این برنامه ها در ایام تعطیل و در صورت وقوع حوادث غیر منتظره بتواند طی مدت زمان معقول فعالیت

خود را به سطح عادی بازگرداند چنین برنامه هایی علاوه بر این که می بایست به طور مستمر به روز رسانی شوند به طور ادواری نیز باید تحت آزمون قرار گیرند.
۱۰-۲- مستندسازی
مستند سازی به مفهوم ثبت و نگهداری تمامی سیاستها رویه ها دستور العمل ها و تراکنشهای انجام شده در موسسه اعتباری است که میبایست به شکل سند مکتوب یا الکترونیکی و با قید فوریت دقت لازم ذکر جزئیات کافی و در زمان وقوع آنها باشد.
لازم است تمامی سطوح مدیریت - در گفتار و عمل - بر لزوم مستند سازی در سیاست ها رویه ها و دستورالعملها و تراکنشها تاکید نمایند و نیز تمامی مستندات به طور مناسب مدیریت و نگهداری شوند به گونه ای که در صورت نیاز و در اسرع وقت بتوان آنها را در اختیار مراجع نظارتی و دیگر مراجع ذیربط قرار داد.
۱۱-۲- کنترل فیزیکی دارائیها
به منظور حفاظت از دارائیهای اسیب پذیر و پیش بینی و اجرای تدابیر امنیتی لازم برای حفظ آنها موسسه اعتباری میبایست کنترلهای فیزیکی ضروری را اعمال نماید دسترسی به داراییهای آسیب پذیری مانند وجه نقد اوراق بهادار موجودی ها و تجهیزات - که به واسطه مفقود شدن و یا استفاده های غیر مجاز متضمن زبانهایی برای موسسه اعتباری هستند - محدود شود این قبیل دارایی ها بایستی به طور ادواری شمارش و با ثبتهای کنترلی مقایسه شوند.
تناسب نظام کنترل داخلی با اهداف و ویژگیهای موسسه اعتباری
نظام کنترل داخلی باید با برخورداری از انعطاف لازم امکان طراحی فعالیتهای کنترلی را بر اساس نیازهای خاص موسسه اعتباری فراهم آورد. نیازهای خاص میتواند متأثر از عواملی مانند تفاوت در اهداف و ریسکها سلایق مدیریتی اندازه و پیچیدگی سازمان و فعالیتهای آن ساختار مالکیت سازمان محیط عملیاتی حساسیت و ارزش داده ها و دیگر الزامات قانونی و مقرراتی باشد.
فصل پنجم - اطلاعات و ارتباطات
به منظور دستیابی به اهداف موسسه اعتباری تمامی اطلاعات مربوط باید شناسایی گردآوری و نهایتا از نظر شکل و چارچوب زمانی به گونه ای گزارش شود که برای ایفای مسئولیتها به کارکنان یاری رساند. سیستم های اطلاعاتی و حسابداری اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم گیری کنترل داخلی و گزارش دهی برون سازمانی را فراهم می آورند این سیستم ها گزارشهایی حاوی اطلاعات مالی عملیاتی و تطبیقی تهیه مینمایند که اداره و کنترل موسسه اعتباری را امکان پذیر میسازند این اطلاعات میبایست قابل اتکا صحیح و به موقع باشد و به منظور بررسی و تحقیق موارد استثنا را سریعاً منعکس کنند به گونه ای که تصویری واقعی و منصفانه از کل عملیات موسسه اعتباری ارائه نمایند.
دستیابی به اهداف موسسه اعتباری و استقرار نظام مناسبی از کنترلهای داخلی در آن مستلزم وجود سیستمی اثر بخش و مناسب از ارتباطات در تمامی سازمان است. ساختار سازمانی موسسه اعتباری باید به گونه ای باشد که جریان آزاد اطلاعات را در تمامی سطوح از بالا به پائین پائین به بالا و در عرض سازمان تسهیل نماید.
اطلاعاتی که در ارتباطات از بالا به پایین منتقل می شوند عموما شامل
اهداف استراتژیها ،انتظارات سیاستها و رویه هاست در حالی که در ارتباطات از پایین به بالا معمولاً اطلاعات مربوط به عملکرد و ریسک فعالیت ها منعکس می شوند در ارتباطات هم عرض نیز کارکنان به تبادل اطلاعات با یکدیگر می پردازند.
رعایت نکات ذیل در خصوص اطلاعات و ارتباطات ضروری است
۱- سیستم های حسابداری باید مشتمل بر روشها و گزارشهایی باشد که تراکنش های موسسه اعتباری را شناسایی جمع آوری تجزیه و تحلیل طبقه بندی ثبت و گزارش نمایند.
لازم است به منظور تصمیم گیری و ارزیابی عملیات سیستم های اطلاعاتی و حسابداری مناسب ایجاد شوند.
لازم است زنجیره عطف حسابرسی کامل بوده تمامی مراحل را از شروع اسناد اولیه تا تهیه گزارش نهایی پوشش دهد.
لازم است مستندات سیستمهای حسابداری موسسه اعتباری تمامی فرآیندهای دستی و اتوماتیک و نیز فعالیتهای روزمره کنترل های داخلی را در برگیرند.
ه لازم است اطلاعات مرتبط معتبر به موقع و در دسترس بوده با یکدیگر سازگاری داشته باشند و نیز اطلاعات درون داده های مالی عملیاتی و تطبیقی و برون سازمانی را در بر گیرند.
به منظور حصول اطمینان از ارائه اطلاعات صحیح دقیق و یکپارچه (منسجم) به مدیریت ضروری است تدابیر لازم به گونه ای اتخاذ گردد که اطلاعات دریافتی از سیستمهای مختلف اطلاعاتی بررسی و ارزیابی شوند.
لازم است سیستمهای اطلاعات مدیریت تمامی فعالیت های اصلی موسسه اعتباری را در برگیرند. این سیستم ها از جمله آنهایی که
داده ها را به شکل الکترونیکی نگهداری نموده مورد استفاده قرار می دهند باید مطمئن بوده تحت نظارت مستقل قرار داشته و با تمهیدات احتیاطی لازم تقویت شوند.
لازم است اطلاعات بدون وقفه و در زمان مقرر در اختیار مدیریت کارکنان و مراجع ذی صلاح قرار گیرد.
لازم است اطلاعاتی که برای مراجع خارج از موسسه اعتباری تهیه میشود از جمله صورتهای مالی و گزارشهای نظارتی منطبق با قوانین و مقررات مربوط باشد.
۱۰ کانالهای ارتباطی دو سویه در موسسه اعتباری باید به گونه ای ایجاد شود که اطمینان حاصل گردد تمامی کارکنان خط مشی ها و رویه های اثرگذار بر وظایف و مسئولیتهای خود را کاملا درک نموده به آنها پای بند میباشند و دیگر اطلاعات مرتبط نیز در دسترس کارکنان ذی ربط قرار می گیرد.
فصل ششم - خود ارزیابی نظارت و اصلاح نارسائی ها
نظارت مستمر و انجام ارزیابیهای موردی برای حفظ اثر بخشی کنترلهای داخلی توسط واحدهای مختلف از جمله حوزه کاری ذیربط واحد مالی و واحد حسابرسی ضروری است. از مزایای استمرار این رویه شناسایی و کشف سریع نارسائی های

موجود در نظام کنترل داخلی اطلاع مدیریت از آنها و انجام اقدامات اصلاحی به موقع است.
بدین منظور لازم است موسسه اعتباری از وجود موارد ذیل اطمینان حاصل نماید
واحد حسابرسی داخلی علاوه بر برخورداری از سازماندهی مناسب متشکل از کارکنانی است که دارای صلاحیت علمی و تخصصی و نیز تجربه کافی
بوده به نقش و مسئولیت خود آگاهی دارند این واحد وظیفه خود که - اطمینان از کارکرد مناسب و اثر بخش نظام کنترل داخلی است - را به درستی انجام داده زیر نظر کمیته حسابرسی و یا هیات مدیره موسسه اعتباری قرار دارد و در انجام وظایف خود متأثر از روابط و اعمال نفوذ واحدهای دیگر نبوده به گونه ای که بتواند بی طرفانه و بدون گرایشهای جانبدارانه گزارشهای لازم را به هیات مزبور ارائه نماید.
هیات مدیره هیات عامل و دیگر مسئولین ذی صلاح از یافته های واحد حسابرسی داخلی حسابرسان مستقل و دیگر مراجع ذی ربط مطلع می باشند.
برای تجدید نظر و بهبود نظام کنترل داخلی هنگامی که واحد حسابرسی داخلی، حسابرسان مستقل و یا ناظران بانکی نارسانیهای موجود در نظام کنترل داخلی را شناسایی و کشف مینمایند فرآیند لازم پیش بینی شده است.
هنگام گسترش عملیات به بازارهای جدید ارائه محصولات نوین وجود تغییرات حائز اهمیت در محیط عملیاتی یا تجدید سازمان امور تجاری کنترلهای داخلی و کفایت مدیریت ریسک مجدداً مورد بازنگری قرار گرفته است.
در ارزیابی های موردی به ماهیت و میزان تغییرات نظام کنترل داخلی و ریسک های مربوط صلاحیت و تجربه مجریان کنترل ها و نتایج نظارت مستمر توجه شده است.
پیوست شماره ۱ کمیته حسابرسی
پیوست شماره (۱) کمیته حسابرسی تعاریف ،اهداف ویژگیها اختیارات وظایف
جلسات و حق الزحمه
۱- تعاریف
۱-۱- کمیته حسابرسی کمیته ای است تخصصی که از سوی هیات مدیره موسسه اعتباری و به منظور یاری رسانیدن به آنها در امر نظارت بر مسئولیت هایشان در حیطه فرآیند گزارشگری مالی سیستم کنترل داخلی فرآیند حسابرسی و فرآیند تطبیق با قوانین و مقررات و ضوابط اخلاقی تشکیل شده در چارچوب اختیارات مقررات خط مشی ها و حدود وظایف تعیین شده از سوی هیات مدیره انجام وظیفه می نماید.
۱-۲- عضو غیر موظف هیات مدیره منظور از عضو غیر موظف هیات مدیره در این رهنمود عضوی است که فاقد هرگونه سمت اجرایی در موسسه اعتباری شرکتهای تابعه و وابسته به آن باشد.
۱-۳- شرکت تابعه منظور از شرکت تابعه در این رهنمود شخص حقوقی ای است. که موسسه اعتباری بیش از ۵۰ درصد سرمایه مندرج در اساسنامه آن را در مالکیت خود دارد.
۱-۴- شرکت وابسته منظور از شرکت وابسته در این رهنمود شخص حقوقی ای است که موسسه اعتباری بین ۲۵ تا ۵۰ درصد سرمایه مندرج در اساسنامه آن را در مالکیت خود دارد.
۲- اهداف
هدف از ایجاد کمیته حسابرسی یاری رساندن به هیات مدیره موسسه اعتباری
در نظارت بر موارد ذیل است
اثر بخشی نظام کنترل داخلی
۱-۲- کیفیت و صحت صورتهای مالی فرآیندهای گزارشگری مالی نظام های
حسابداری و کنترلهای مالی
۱-۳- رعایت قوانین و مقررات مرتبط الزامات نظارتی و سیاست های موسسه اعتباری از جمله خط مشیهای مربوط به منشور اخلاقی
۱-٤- استقرار حفظ و حمایت از واحد حسابرسی داخلی
۱۵ استقلال صلاحیت حرفه ای و عملکرد حسابرسان داخلی و مستقل
توجه به این نکته ضروری است که برنامه ریزی و انجام حسابرسی بر عهده کمیته حسابرسی نمیباشد. موارد فوق جزو وظایف حسابرسان است. هم چنین حصول اطمینان از صحت و کامل بودن صورتهای مالی و انطباق آنها با استانداردهای حسابداری از وظایف هیات مدیره است.
تاکید می شود که ایجاد کمیته حسابرسی در چارچوب وظایف محوله به مفهوم سلب مسئولیت هیات مدیره از انجام آن وظایف نمیب